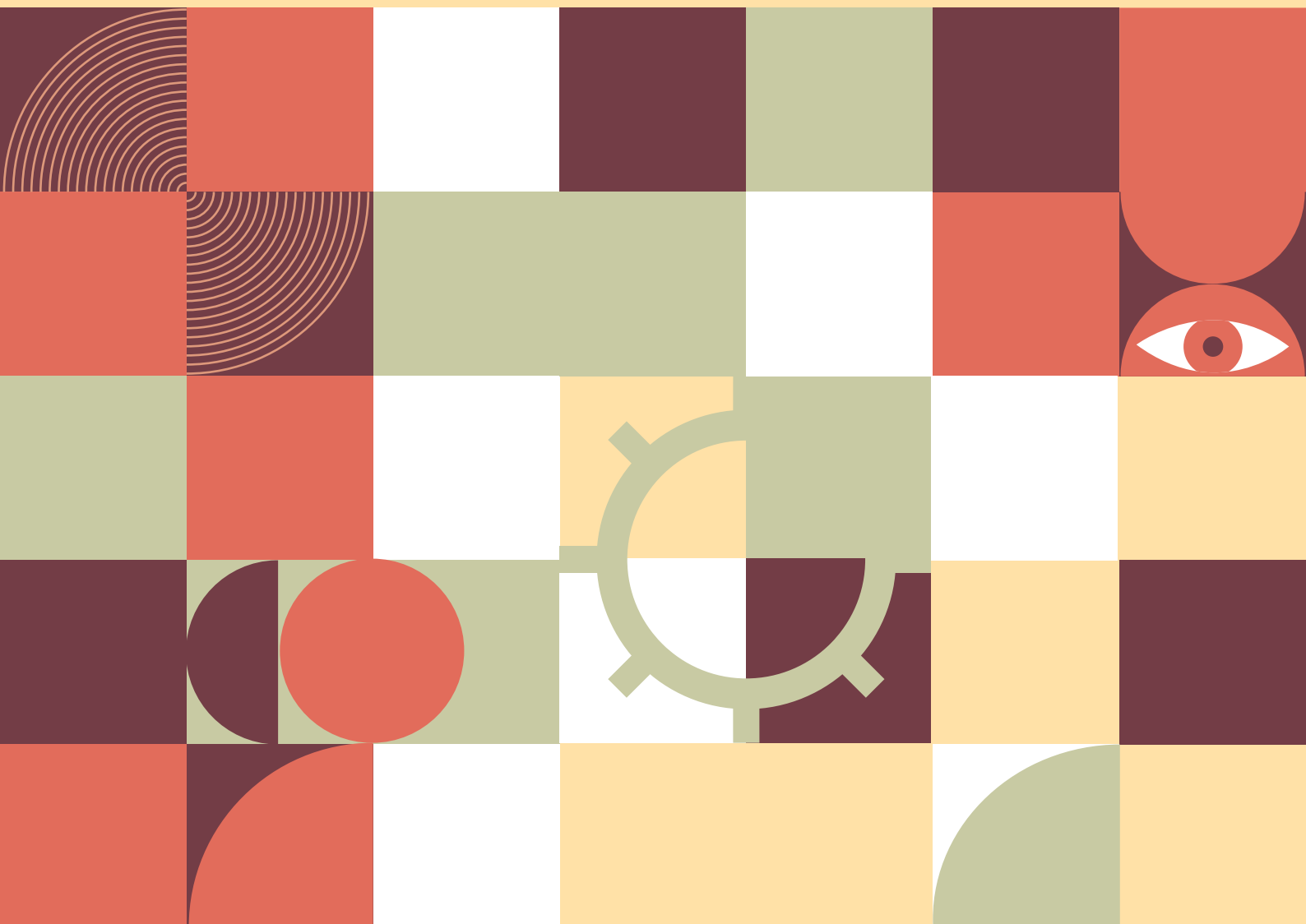

Постапките на Владата во време на вонредна состојба од аспект на ризици од корупција во јавните набавки, донациите и државната помош

Автори: Марко Митевски, Никица Кусникова, Миша Поповиќ

Проектот „Набљудување на успешноста на работата на Државната комисија за заштита од корупција“
е Финансиран од Фондацијата Отворено општество - Македонија.

Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество- Македонија

Импресум

Наслов: Постапките на Владата во време на вонредна состојба од аспект на ризици од корупција во јавните набавки, донациите и државната помош

Автори: Марко Митевски, Никица Кусиникова, Миша Поповиќ

Издавач: Институт за демократија
„Социетас Цивилис“ – Скопје

Дизајн: Матеа Лондза Шумковска

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

<http://www.antikorupcija.mk/>

Вовед

Пандемијата предизвикана од корона вирусот Ковид-19 ги соочи речиси сите држави во светот со огромни предизвици во спречување на ширењето на вирусот, обезбедување соодветен медицински третман на заболените, како и санирање на последиците од пандемијата врз економијата, стандардот на живеење на граѓаните и во општествениот развој. Комплексноста и обемот на предизвиците, но и на можните последици од пандемијата го зголеми притисокот врз владите, вклучително и нашата, навремено, ефективно и ефикасно да одговорат на сите новонастанати, вонредни потреби и состојби. Тоа пак, предизвика значително зголемена потреба од финансиски, материјални и човечки ресурси. Ваквите состојби се рефлектираа како кај приходите преку зголемено задолжување и прибирање донации од повеќе извори, така и кај расходите од аспект на обезбедување средства и опрема за здравствениот систем, како и финансиска поддршка на најпогодените економски сектори и групи граѓани. Дополнително, потребата за итно делување, согласно со прогласената вонредна состојба, резултираше со олеснување на воспоставените контролни механизми, прописи, процеси и процедури на правно-политичкиот систем за да можат институциите и останатите инволвирани чинители навремено да ги реализираат мерките за справување со пандемијата.

Од друга страна, ваквото акумулирање ресурси и моќ на директно одлучување кај извршната власт донесе предизвици и од аспект на владеење на правото и ризик од можни злоупотреби и корупција. Поради тоа, вонредните околности предизвикани од пандемијата изискуваат уште поголема одговорност од институциите за справување со можните ризици од корупција и потреба од зголемена транспарентност и отчетност.

Овој документ има за цел да ги идентификува потенцијалните ризици од корупција и прекршување на принципите на добро управување во три клучни сегменти поврзани со справувањето со пандемијата во Република Северна Македонија: 1) јавните набавки во вонредни услови; 2) донациите за Ковид-19 од граѓаните и компаниите кон јавните институции и 3) државната помош преку мерките за финансиска поддршка за компаниите и граѓаните погодени од пандемијата. Анализата го опфаќа периодот од прогласувањето на вонредната состојба на територијата на Република Северна Македонија поради пандемијата на вирусот Ковид-19 од Претседателот на државата на 18 март 2020 година заклучно со август 2020 година.

Анализа на податоците и состојбите

Јавните набавки во вонредна состојба

Вонредната состојба наметна потреба за итни набавки на стоки, услуги и работи коишто се поврзани со заштитата и спречувањето на ширењето на вирусот. Согласно со Законот за јавни набавки¹ во ваква состојба набавките се спроведуваат со постапката со преговарање, без претходно објавување оглас. Дополнително, во периодот на вонредната состојба, Владата донесе четири уредби² со законска сила поврзани со јавните набавки како и три заклучоци³ усвоени на седниците на Владата, а се однесуваат на несуштинските набавки и фискалната транспарентност. Несомнено неопходни, гореспоменатите политики и одлуки носат и одредени ризици од корупција и изискуваат внимателна примена, согласно со принципите на добро управување.

• Постапка без објавување оглас за јавна набавка со преговарање

Во членот 55, став 1 г) Законот за јавни набавки предвидува дека договорниот орган може да спроведе постапка со преговарање без објавување оглас за јавна набавка за стоки, услуги или работи доколку поради крајна итност, предизвикана како резултат на настани кои договорниот орган не можел да ги предвиди, роковите за другите постапки не може да се применат. Исто така, околностите со кои се оправдува крајната итност во никој случај не смеат да бидат такви за да му се припишат на договорниот орган. Понатаму, ставот б од истиот член предвидува дека договорниот орган нема обврска да добие претходно мислење од Бирото за јавни набавки, пред да спроведе постапка со преговарање без претходно објавување оглас врз основа на став (1) точка г) од овој член, доколку директно се загрозени безбедноста, животот и здравјето на луѓето.

Вонредната состојба, непредвидливоста и неизвесноста на идните настани и состојби, потенцијалниот недостиг на неопходните производи и средства, значително го зголемуваат ризикот од корупција при примената на постапката со преговарање без објавување оглас која и во нормални околности се смета за нетранспарентна. При спроведувањето на постапките за јавни набавки со оваа постапка покрај тоа што не се објавува огласот, не се објавува ниту тендерската документација за постапката во која по правило е содржана и техничката спецификација за она што се набавува. Единствениот начин за информирање за спроведувањето на постапките со користење на оваа постапка е известувањето за склучен договор, кое договорните органи се должни да го објават на Електронскиот систем за јавни набавки (ЕСЈН) во рок од 10 дена по склучувањето на договорот, рок кој многупати не е почитуван ниту во нормални околности. Исто така, дел од објавените договори за итните набавки не содржат детален опис на набавените производи, со што се оневозможува увид во тоа што точно е набавено ниту проверка на рационалноста на потрошените пари.

Друг ризик за корупција е тоа што договорните органи најчесто при примената на овој вид постапка, поради итноста на набавката, не се во можност во преговорите да вклучат повеќе понудувачи и најчесто преговараат само со еден економски оператор. Во такви околности економските оператори можат да ги зголемат цените над реалните и на тој начин да биде оптоварен буџетот на договорните органи повеќе од што е неопходно. Постои ризик од значително повисоки цени за еден ист производ во зависност од тоа дали преговарањето се спроведува со само еден економски оператор или се вклучени повеќе од еден.

¹ Службен весник на РМ, 24/2019

² Службен весник на РСМ, бр. 90 од 4.4.2020 - <<https://www.slvesnik.com.mk/Issues/a514dae1ecc84739acc865d313405519.pdf>>

Службен весник на РСМ, бр. 94 од 7.4.2020 година - <<https://www.slvesnik.com.mk/Issues/d1a2603bdc59428e9a95e948d5964155.pdf>>

Службен весник на РСМ, бр. 100 од 13.4.2020

<<https://www.slvesnik.com.mk/Issues/465fa81352f744338294e29d2c1d44c5.pdf>>

³ Заклучок од 33. Седница на Владата на РСМ од 2.4.2020

<<https://www.bjn.gov.mk/wp-content/uploads/2020/04/Zaklucok-na-Vlada.pdf>>

Заклучок од 40. Седница на Владата на РСМ од 13.4.2020

<<https://www.bjn.gov.mk/wp-content/uploads/2020/04/Izvadok-od-40-sednica.pdf>>

Заклучок од 57. Седница на Владата на РСМ од 26.5.2020

<<https://www.bjn.gov.mk/wp-content/uploads/2020/06/Izvadok-57-ma-sednica-na-Vlada.pdf>>

Солидарност на дело и зголемена одговорност

На 18 април 2020 година, Владата на РСМ донесе Уредба со законска сила⁴ за формирање Фонд за помош и поддршка за справување со кризата предизвикана од корона вирусот Ковид-19. Фондот е воспоставен во рамките на Генералниот секретаријат на Владата на РСМ преку одделна сметка за донација и се финансира од: а) донации од приватни физички и правни лица и б) парични средства од правни лица во сопственост на државата кои не се буџетски корисници, единици на локалната самоуправа и Град Скопје и јавни претпријатија основани од единиците на локалната самоуправа и Градот Скопје⁵. Средствата од овој фонд се користат за финансирање на економските мерки за помош и поддршка на микро, малите, средните и големите претпријатија во надминување на економската криза предизвикана од корона вирусот. Министерството за здравство, исто така, воспостави донаторска сметка за набавка на стоки, добра и услуги кои се потребни заради заштита на населението од корона вирусот. Министерството за здравство е примател на донации и од странските држави преку нивните претставништва и амбасади. Со донаторска поддршка креирана е и веб-страница www.solidarnost.gov.mk која се користи како алатка за онлајн донирање. Покрај овие две донаторски сметки, јавните институции на национално и општинско ниво прибираат донации, особено во материјални средства (заштитни маски и ракавици, опрема, хуманитарни пакети

итн.) директно од компаниите. На 16 април 2020 година, донесена е уредба со законска сила за примена на Законот за донации и спонзорства во јавните дејностиб за време на вонредна состојба којашто предвидува олеснета процедура за користење на даночно поттикнување кога примателот на донацијата е буџетски корисник и ги исклучува останатите приматели (како на пр. граѓанските организации).

Анализата на ризици се осврнува само на донациите од граѓаните и компаниите како приватни лица коишто доброволно донираат сопствени средства. Следствено, таа не ги опфаќа средствата од ставката б) на Фондот, средствата од една јавна институција кон друга, како и донациите од странските Влади коишто, исто така, се јавни средства (иако третманот треба да е ист во однос на трошењето на средствата). Следејќи го процесот на донирање, постојат неколку клучни точки на ризик од корупција и прекршување на принципите на добро управување. Почитувањето на принципите на добро управување кај приватните донации е особено важно, имајќи предвид дека граѓаните и компаниите коишто донираат придонесуваат во Буџетот на РСМ и преку даноците и придонесите. Со донирањето тие одвојуваат дополнителни, сопствени средства за пошироко јавно добро што е највисок степен на доверба, па затоа и одговорноста за овие приходи од страна на институциите треба да е многу поголема.

---

⁴ Службен весник на РСМ бр. 106/2020

⁵ Тука спаѓаат паричните средства од разликата во плата на избраните, именуваните и назначените лица, паушалите и паричните надоместоци што нема да се исплатат, додатоци и надоместоци на плата кои нема да се исплатат и надоместоци на лица ангажирани по основ на договор на дело кои нема да се исплатат.

⁶ „Службен весник на РСМ“, број 103/2020 и 140/2020

• Планирање на донациите: Колку се бара од средствата на граѓаните и компаниите?

При планирањето на донациите клучните аспекти на доброто управување се целисходноста на донацијата и нејзината трошковна ефективност. Имајќи предвид дека граѓаните и компаниите веќе придонесуваат во државниот буџет како даночни обврзници, јавните институции треба да прибегнуваат кон прибирање приватни донации само кога тоа е крајно неопходно, а средствата не можат да се обезбедат од други извори. Тоа подразбира конкретно планирање за тоа колку средства се потребни и за која намена. Во вонредната состојба предизвикана од корона вирусот, несомнено на државата ѝ се потребни дополнителни ресурси за задоволување на потребите што го прави прибирањето донации принципиелно оправдано. Исто така, двете донаторски сметки даваат информација за целта за којашто се прибираат средствата.

Она што се чини дека недостасува како јавно достапна информација е јасна финансиска проекција за средствата коишто се потребни за секоја од мерките, износот на средства обезбедени од различните извори (постоечкиот буџет, странските донации, заеми, средствата од погореспоменатата ставка б итн.), па потоа во јавноста да се сподели проекција уште колку средства се потребни да се приберат преку донации од граѓаните и компаниите. Граѓаните и компаниите мораат да ја имаат информацијата колку средства се потребни бидејќи нивните донации не смее да се третираат како резерва во буџетот. Недостатокот на ваква проекција го отежнува и следењето на трошењето и ефектите од донациите. Исто така, не е јасно како се усогласени донациите што се прибираат на донаторската сметка со поединечните барања на институциите и здравствените установи и на кој начин се избегнува донација за двојна намена.

Дополнително, особено кај нефинансиските донации важен е аспектот на трошковна ефективност со оглед на тоа што одредена донација би можела да изискува високи трошоци за понатамошно одржување, да повлекува дополнителни специфични услуги од самиот донатор и сл. коишто го зголемуваат ризикот од корупција и долгорочно можат да предизвикаат дополнителни, непредвидени трошоци за институциите.

• Прибирање и документирање на донациите

Прибирањето донации преку јавна кампања упатена до сите граѓани и компании како што е направено со двете донаторски сметки, го намалува ризикот од корупција којшто би се јавил кога јавна институција директно, „во четири очи“ се обраќа до поединечна компанија. Тоа не е случај со поединечните донации коишто се побаруваат од одредени компании, каде што ризикот е поголем, особено во недостаток на прецизни правила и процедури за прибирање донации од страна на институциите.

Ризикот од корупција во барањето и прибирањето донации е особено висок во случаи кога граѓанинот или компанијата може да се јави како добавувач или корисник на државни субвенции и мерки не само во периодот на вонредна состојба туку и во нормални услови или, пак, има нерешени предмети кај институциите (барања за дозволи, промена во регулатива итн.). Во тој случај, иако легитимна, донацијата може да се сфати како индиректен притисок, потплаќање за олеснување или изнудување и да ги стави и давателот и примателот во потенцијално коруптивно делување. Дополнително, сегашните прописи и уредби не предвидуваат никакви одредби за спречување конфликт на интереси при донирањето кон јавните институции и немаат механизам за заштита од вакви ситуации.

За документирање на донациите се користи договор за донација којшто потоа треба да е проследен со потврда за примена донација. Примерокот на договор за донација јавно достапен за потребите на Фондот е преопшт и не содржи доволно информации за целта на донацијата, начинот на наменско трошење на средствата и одредби поврзани со спречување конфликт на интереси. Понатаму, членот 4 утврдува дека Примателот „изјавува дека со денот на потпишување на овој Договор се смета дека ги има примено средствата...“ што е неисправно правно нормирање бидејќи самото потпишување на договорот не може автоматски да значи и извршување на договорот. Тоа ја поткопува довербата во капацитетот на институциите одговорно и целисходно да управуваат со донациите на граѓаните и компаниите.

Во однос на транспарентноста во поглед на прибраните донации, веб-страницата на Владата www.koronavirus.gov.mk во делот за финансиска транспарентност дава листа на сите поединечни давања во двете донаторски сметки. Тоа претставува значителен позитивен исчекор во однос на вообичаената пракса на институциите при прибирањето на приватните донации. Веб-страницата евидентира вкупно 1 394 финансиски донации со вкупен износ од 215 556 446 денари⁷ и 57 нефинансиски донации во износ од 63 716 181 денари⁸. За нефинансиските давања достапна е и информација за содржината на донацијата. Листата на донации ги вклучуваат сите приходи добиени од субјекти наведени во член 3 во Уредбата со законска сила за формирање Фонд за помош и поддршка за справување со кризата предизвикана од корона вирусот Ковид-19⁹.

• Трошење на донациите

Трошењето, односно користењето на прибраните донации е клучно од аспект на добро управување. Согласно со проекцијата за потребните средства и нивната намена, примателот на донацијата мора да води детална евиденција за тоа што е набавено со секоја поединечна донација, документација за набавката и информација за крајниот корисник.

Кога се набавува опрема, таа треба да биде документирани и со сериски броеви за да се избегне дуплирање на трошокот. Институциите, исто така, мора да воспостават механизми на заштита и контрола дека крајниот корисник ќе ја користи донацијата за дадената намена и нема да ја злоупотреби за приватни или партиски цели.

На веб-страницата на Владата www.koronavirus.gov.mk во делот за финансиска транспарентност дадена е евиденција на поединечните донации и извршените набавки и исплати што претставува позитивна пракса во однос на транспарентноста. Достапните информации укажуваат дека постои евидентирање и документирање на трошоците од двете донаторски сметки. Процесот може да се унапреди со интегрална листа којашто ќе даде подвоени информации за трошењето на донациите од различните извори (да се издвојат странските донации од оние од граѓаните и компаниите и сл.) како и информација за крајните корисници. Кај донациите од компаниите треба јасно да се утврди и да се прикаже за што е употребена секоја поединечна донација со што ќе се исполни и обврската за почитување на волјата на донаторот кој средствата ги издвоил за конкретна намена. Исто така нужно е да се развијат политики и процедури за тоа кога институциите и установите може да бараат донации надвор од она што се обезбедува преку двете донаторски сметки.

Со оглед на вонредната состојба и итноста во набавките и трошењето на средствата постои висок ризик од ненаменско користење и злоупотреба на средствата од страна на крајните корисници. Тоа беше случај во користењето на мерките за субвенција на платите на вработените коишто во дел беа финансирани преку Фондот. Во овој сегмент, трошењето на донациите е поврзано со ризиците, утврдени во процесите на јавните набавки и државната помош. Институциите мора да изградат силни механизми на надзор, отчетност и одговорност од крајните корисници на донациите за да го спречат ризикот од злоупотреби и потенцијално коруптивно делување.

⁷ Листа на финансиски донации. Достапна на: <<https://finansiskatransparentnost.koronavirus.gov.mk/?ga=2.164608377.775003015.1623061822-795464248.1623061822#/donation-financial-details>>

⁸ Листа на нефинансиски донации. Достапна на: <<https://finansiskatransparentnost.koronavirus.gov.mk/?ga=2.164608377.775003015.1623061822-795464248.1623061822#/donation-non-financial-details>>

⁹ Службен весник на РСМ бр. 106/2020, член 3.

Државна помош

Најголем удар по работниот процес пандемијата имаше врз работниот процес, односно врз работниците и компаниите. Поради спецификите на болеста, дел од работната сила (луѓето под ризик) мораше да се исклучи од работниот процес или да се префрли со работа од дистанца. Со цел заедницата да се справи со ширењето на болеста се воведоа ограничувања на движење и работно време, се променија стандардите за работа, главно преку редуција на капацитетите. Во услужната индустрија тоа значеше редуцирање пристап на клиентите до бизнисите, а во производството редуција на аутпутот онаму каде што работните услови не можеа да ги следат новите хигиенски стандарди.

Сето ова имаше значителни последици врз економијата во сите земји на светот, па затоа

владите подготвија државна помош која требаше да ги санира последиците кои настанаа од ширењето на болеста, зададените ограничувања кои го попречуваа нормалното остварување на бизнисот и промената на потрошувачките навики. Владата на Северна Македонија, како и повеќето земји подготвија пакети за државна помош за компаниите и граѓаните со цел да се намалат негативните ефекти, како губење работни места, непосредна ликвидност, долгорочни приходи и намалување на потрошувачката.

Меѓутоа, при планирање и најава на државната помош, се чини дека беа испуштени два клучни елементи што ќе обезбедат поголем интегритет на процесот.

Ризик од лобирање

Првиот недостаток беше процесот на договарање на помошта со претставниците на засегнатите страни. Консултација со засегнатите страни е еден од принципите на доброто управување. На тој начин, перспективите и барањата на групите на кои се однесува една политика може структурирано да се вградат во претстоечката регулатива.

Но засегнатите страни имаат посебни интереси од некоја претстоечка регулатива. Во случајот, претставниците на коморите имаат свои интереси за тоа колкава треба да биде државната помош и како треба да биде распределена. Тоа значеше дека во процесот на договарање на помошта, Владата имаше обврска кон граѓаните за поголема транспарентност околу различните позиции – оние на коморите и нејзините. Ова беше

особено важно за позициите на Владата, односно врз база на кои анализи и проценки влегуваат во разговори со коморите.

Таквиот пристап произлегува од Деловникот на Владата, односно од проценката на влијание на регулативата. Во него, Владата има обврска да обезбеди анализи врз база на кои се креира регулатива. Истовремено, Владата има обврска да го евидентира консултативниот процес. Иако ПВР не е алатка која во вонредни услови мора да се спроведува, чин на добро управување е доколку се задржат принципите кои ја уредуваат. Транспарентноста околу процесот на креирање на уредбите за државна помош обезбедува дека ќе се намали или избегне прилагодување кон посебни интереси без потребното оправдување. Меѓутоа, истовремено, еден од случаите на

промена на критериумите за доделување државна помош сугерираше на недостатоци.

При третиот пакет антикризни мерки, Владата ги промени критериумите и им овозможи на компаниите кои отпуштиле работници да можат да аплицираат за помош. Владата не понуди никакво оправдание за оваа промена, освен што соопшти дека тоа дошло по реакции на некои компании. Неколку дена подоцна, по реакции во јавноста, Владата ги врати старите критериуми каде што за помош се квалификуваат компании

што го задржале бројот на вработени. Повторно без објаснување.

Овој пример покажува симптоми на водење политика која не е заснована на опсежни анализи, па владата тука зависи од притисоците кои постојат, на затворени состаноци или на отворено, поради реакции од јавноста. Ова сугерира корупциски ризик од лобирање, поради тоа што политиката, во овој случај, се води не поради факти, туку зависи од силата на различни општествени актери.

Ризик од клиентелизам

Вториот недостаток, кој, исто така, произлегува од ограничени податоци и недоволно анализи кои ја водат политиката на државна помош се критериумите за квалификување. Случај, кој симптоматично го покажа ова е помошта за младите, каде што луѓето се квалификуваа за помош врз база на возраст. Истовремено, критериум не беа моменталната состојба, па така за помошта се квалификуваа и вработени и невработени.

Во услови на криза, важно е помошта да стигне онаму каде што е потребна. Тоа значи употреба на податоци кои ќе ги одредат точните критериуми за да се обезбеди максимална ефикасност на средствата кои ќе се употребат. Оттука, помошта за младите е особено важна, како ранлива група со висок процент на невработеност. Но истовремено, пренасочување на парите од оние млади лица на кои не им е потребна помош за да ги располагаат други групи ќе беше добредојдено. Ризикот од корупција тука е контекстуален, бидејќи зависи од временскиот период во кој се појави мерката. Во тој период, државата се подготвуваше за нови избори. Затоа, вака

широкото таргетирање и кон оние кои немаат потреба од помош може да се гледа во т.н. непрограмски стратегии за привлекување гласачи. Под ова се подразбираат практики на обезбедување корист на одредена група, со цел придобивање гласови.

Притоа, не може да се зборува за изборен поткуп директно, бидејќи не постои видлив начин на обезбедување лојалност на потенцијалните гласачи. Клиентелизмот подразбира систем на отчетност на потенцијалните гласачи пред оние кои им дале поткуп. Така, типичен изборен поткуп ќе има систем на обезбедување доказ дека поткупениот гласач гласал онака како што е договорено.

Меѓутоа, широката помош во услови на избори повторно упатува на лоша пракса на управување. Ваквите практики не се непознати и во развиените држави и го носат името „porkbarel politics“. Но нивното практикување во земји со слаб интегритет, како нашата, значи слаби системи на контрола во рамките на процесот на носење одлуки.

Резиме на наоди и заклучоци

Со оглед на вонредната состојба и зголемената потреба од итни мерки и постапки за јавни набавки, финансиска помош како и прибирање донации, донесоа низа ризици од корупција и предизвици во почитувањето на принципите на добро управување. Дел од идентификуваните ризици и предизвици се должат на наметнатите итни процедури коишто произлегоа од вонредната состојба. Од друга страна, дел од нив, особено од аспект на прибирање на донациите и отчетноста во сите видови трошења се базираат на постоечки недостатоци во политиките и управувањето коишто се манифестираа и во време на пандемијата. Во сите три сегменти се препорачува поголема соработка со граѓанскиот сектор во идентификување и превенирање на ризиците како и следење на имплементацијата на политиките и мерките.

Итните набавки кои се спроведуваат преку нетранспарентната постапка со преговарање без оглас, носи бројни ризици од корупција и потребно е да се укаже на следните препораки:

- Навремено да се објавуваат склучените договори за набавките поврзани со заштитата и спречување на ширењето на заразата со вирусот Ковид-19, најдоцна 10 дена по склучувањето на договорот, согласно со Законот за јавни набавки;
- Навремено да се информира јавноста за склучување на договорите за итните набавки преку објавување на известувањата за доброволна претходна транспарентност;
- Во постапките за преговарање без претходно објавување оглас да бидат вклучени повеќе фирми заради обезбедување конкуренција што би овозможило пореални цени и порационално трошење на буџетските средства;

- Во договорите да се даде детален опис на предметот на набавка за да се овозможи увид во она што е набавено и во оправданоста на потрошените средства;

- Да се почитуваат роковите за испорака на набавените производи бидејќи итноста е единствената причина за примена на постапката со преговарање без претходно објавување оглас.

Во однос на донациите е направен позитивен исчекор во однос на транспарентноста на примените донации и евиденцијата за трошењата. Јавниот повик за донирање го ублажува ризикот од корупција што е поизразен при индивидуално прибирање донации од поголем обем. Постоечкиот недостаток на политики и процедури за добро управување и спречување на корупцијата при примање и трошење на донациите од страна на јавните институции се преслика и во време на пандемија, иако постои добра намера од страна на давателите и примателите. Во оваа насока се препорачува:

- Да се усвојат стандарди за утврдување на оправданоста и целисходноста за барање/ примање донации од страна на јавните институции со точно дефинирани параметри и финансиски потреби. Тие, исто така, треба да вклучат зајакнати механизми на надзор на користењето на донациите;
- Во времетраење на донаторските сметки да се усогласи и консолидира процесот и евиденцијата на донациите на двете сметки со одделните донации кон поединечни институции за коишто не е јасно дали се дел од евиденцијата;
- За заштита на донаторите и на јавниот интерес, да се ревидираат договорите за

донации со подетални податоци за намената и условите за користење на донацијата. Тие треба да содржат клаузули за спречување конфликт на интереси како и да гарантират висок степен отчетност за користењето на донациите од страна на крајните корисници;

- Да се усвојат политики за спречување конфликт на интереси во примањето и користењето на донациите, особено од компаниите кон јавните институции;
- Евиденцијата и транспарентноста на донациите да се унапреди со раздвојување на типовите донатори. Евиденцијата на донациите од домашните граѓани и компании коишто воедно се и даночни обврзници треба да се води одделно, со директно вкрстување на поединечните донации (особено оние од компаниите) со намената и трошењето на средствата. Донациите од компаниите мора да се јавно достапни со износ, детални информации за набавката (вклучително и сериски број) и крајниот корисник – секоја донација треба да може да се следи од давателот до крајниот корисник за да се осигура дека таа нема да биде злоупотребена за лична корист. За донациите од граѓаните во помал износ евиденцијата може да се

води и групно. Донациите од граѓаните не смеат да се мешаат со другите давања од поединци како резултат на уредбите.

Недостатокот на носење политики базирани врз анализи и докази се апострофираше во вонредната состојба. Во услови на забрзано темпо и потреба од брзи решенија, јазот помеѓу одлуките и потребата да постојат сеопфатни анализи се засили. Власта се обиде тоа да го надомести преку консултација со определени засегнати страни како коморите, но тоа увезе дополнителни ризици од корупција како лобирање.

Во периодот по вонредната состојба, државната помош се фокусираше повеќе, но повторно на јавноста не ѝ беше претставен економетриски модел, ниту, пак, вистинска проценка на успешноста на мерките.

- За наредниот период, потребно е властите да го подобрат системот на носење одлуки, воведувајќи свои позиции базирани на аналитички модели со кои ќе настапуваат пред засегнатите страни. Дополнително, процесот на договарање на државната помош потребно е да биде потранспарентен преку објавување белешки од сите состаноци на кои се договара и преговара со засегнатите страни.

